

PWYLLGOR	Cydbwyllgor Ymgynghorol AHNE Llŷn
DYDDIAD	Medi 10fed 2024
TEITL	Prosiect “Perthyn”
PWRPAS	Gwybyddu Aelodau
AWDUR	Swyddog AHNE
ARGYMHELLIAD	Derbyn yr argymhelliad

1.0 CYFLWYNIAD

1.1 Mae'r adroddiad hwn ar y prosiect “Perthyn” yn cael ei gynnwys ar agenda'r Cydbwyllgor yn dilyn ei ystyried yn y cyfarfod blaenorol ar Fehefin y 27ain. Bryd hynny, yn dilyn trafodaeth hir ar y pwnc, penderfynwyd i drafod ymhellach yn y cyfarod nesaf.

2.0 Y COMISIWN CYMUNEDAU CYMRAEG

2.1 Sefydlwyd y Comisiwn Cymunedau Cymraeg gan Lywodraeth Cymru yn 2022 i edrych ar yr heriau sy'n wynebu'r Gymraeg ac i awgrymu ffyrdd o addasu polisiau cyhoeddus er cefnogi'r iaith yn y cymunedau. Mae'r Comisiwn yn cynnwys deg aelod annibynnol sydd ag arbenigedd a phrofiad mewn amrywiaeth o feysydd polisi. Cadeirydd y Comisiwn yw Dr Simon Brooks.

2.2 Cyhoeddwyd adroddiad terfynol y Comisiwn yn yr Eisteddfod Genedlaethol eleni ac roedd Y Prif Weinidog, Eluned Morgan AS yn bresennol.

2.3 Mae adroddiad y Comisiwn yn edrych ar ddirywiad y Gymraeg ac ymdrechion i'w chryfhau dros y degawdau diwethaf. Mae'n dod i gasgliad fod cadarnleoedd yr iaith, lle mae'r iaith ym cael ei defnyddio yn ddyddiol fel Llŷn, yn hanfodol o ran lles tymor hir yr iaith yn genedlaethol. Rhoddir ystyriaeth i sut i ddiffinio y cadarnleoedd hyn – a elwir yn ardaloedd o “arwyddocâd ieithyddol dwysedd uwch” yn yr adroddiad gan gydnabod and yw yn fater syml ac awgrymu gosod 40% o siaradwyr Cymraeg neu uwch.

2.4 Mae'r adroddiad yn symud ymlaen i awgrymu camau gweithredu yn yr ardaloedd “dwysedd uwch” er cynnal yr iaith, meithrin balchder ac

addasu polisiau cyhoeddus i fod yn fwy cefnogol. Mae argymhellion ar gyfer gweithredu mewn amrywiaeth o feysydd megis yr Economi, Addysg, Tai a Chynllunio. Gellir gweld adroddiad llawn y Comisiwn ar safle we Llywodraeth Cymru: <https://www.llyw.cymru/adroddiad-comisiwn-cymunedau-cymraeg>

3.0 PROSIECT PERTHYN

3.1 Mae prosiect Perthyn, sydd wedi ei ddatblygu gan Cyfeillion Llŷn a Chymdeithas Pen-y-graig, yn ymateb i araith ddiweddar gan Jeremy Miles yn 2022 (pan oedd yn Aelod Cabinet dros Economi, Ynni a'r Iaith Gymraeg) pan ddywedodd “Mae'r Gymraeg yn perthyn i ni i gyd... felly mae'n gyfrifoldeb arnom ni i ddod at ein gilydd i sicrhau ei dyfodol”. Mae'r Prosiect yn unol â nod Llywodaeth Cymru i gael Miliwn o Siaradwyr Cymraeg erbyn 2050 ac yn cefnogi gwaith y Comisiwn Cymunedau Cymraeg sy'n argymhell ardaloedd ardaloedd o “arwyddocâd ieithyddol dwysedd uwch”.

3.2 Yn ychwanegol mae prosiect Perthyn yn hybu Croeso Cymraeg – sef diwydiant ymwelwyr sydd yn rhoi pwyslais a chefnogaeth i'r iaith Gymraeg a'r diwylliant Cymreig. Yn benodol mae gan prosiect Perthyn 3 nod sef:

- Gwarchod a chryfhau'r Gymraeg fel iaith gymunedol
- Cynyddu niferoedd siaradwyr ac aelwydydd Cymraeg
- Cyflwyno croeso Cymraeg i bawb a hanes ein bro i'r byd

3.3 Mae Cyfeillion Llŷn a Chymdeithas Pen-y-graig wedi codi ymwybyddiaeth am y prosiect Perthyn ymysg cynghorau cymuned a thref yn Llŷn. O ganlyniad ar Ragfyr y 11eg 2023 bu i dri cyngor cymuned yn Llŷn – Aberdaron, Botwnnog a Thudweiliog benderfynnu dynodi eu hardaloedd yn Ardal o Arwyddocad Ieithyddol. Yn dilyn hyn bu i rai nifer o gynghorau cymuned eraill yn Llŷn ac Eifionydd ymuno yn y prosiect.

3.4 Mae prosiect Perthyn wedi edrych ar sawl maes arall cysylltiedig â'r iaith fel polisiau gosod tai, ystadegau ieithyddol, enwau Cymraeg ayb. Mae datganiad wedi ei baratoi ar ran prosiect Perthyn ac wedi ei gynnwys fel Atodiad 1.

4.0 ARGYMHELLIAD

- 4.1 Croesawu adroddiad y Comisiwn Cymunedau Cymraeg a datgan cefnogaeth i Lywodraeth Cymru.
- 4.2 Cefnogi mewn egwyddor prosiect Perthyn a'r 3 prif nod.